

Οι Λαοί δεν στεριώνουν χωρίς ήρωες και νεκρούς

Την Κυριακή, 7 Ιουλίου 1996 έγινε στον Ιερό Ναό Φανερωμένης το μνημόσυνο των Εθνομαρτύρων της 9ης Ιουλίου 1821 και των πεσόντων κατά το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974. Επιμνημόσυνο λογο είπε ο Διευθυντής του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' Δρ. Κώστας Ε. Χατζηστεφάνου. Στη συνέχεια δημοσιεύουμε ολόκληρο το κείμενο της ομιλίας του κ. Χατζηστεφάνου.

«Τελώντας σήμερα το μνημόσυνο του Εθνομάρτυρα Κυπριανού και των άλλων θυμάτων της Τουρκικής θηριωδίας της 9ης Ιουλίου ανανεώνουμε, ως Κυπριακός Ελληνισμός, την οφειλή μας στο παράδειγμα της θυσίας τους, επιβεβαιώνουμε την απόφασή μας να τιμήσουμε αυτό το παράδειγμα, και τιμώντας το επάξια να εμπεδώσουμε στις καρδιές των παιδιών μας και στη μνήμη των γενιών που θα έρθουν την επιταγή να κρατήσουν ψηλά μια παράδοση που εκείνοι την τίμησαν με Ελληνική περηφάνεια και Χριστιανική αφοσίωση.

Όσο τιμούμε τις μεγάλες μορφές της εθνικής ιστορίας μας, όσους έδωσαν τη ζωή και το αίμα τους για να μη ντροπιάσουν τη φυλή και το έθνος, για να ζήσει η πατρίδα ελεύθερη, χωρίς να τη διαφεντεύουν αφέντες και τύραννοι, γινόμαστε τότε κι οι ίδιοι άξιοι γονιών και προγόνων, κι η πατρίδα πηγαίνει τότε μπροστά σε θυσίες και αίματα, αν χρειαστεί, με σταυρούς μαρτυρίου και μνήμα-

Του Δρα Κώστα Ε. Χατζηστεφάνου

«Αν οι ιστορικές συγκυρίες, οι σκοπιμότητες των ισχυρών ή οποιοδήποτε άλλοι παράγοντες δεν επέτρεψαν να φτάσουμε σ' αυτό που ήταν το δίκιο, την Ένωση, που ήταν ο στόχος μας και ο νόμιμος πόθος μας, παραμείναμε πάντως ως Έλληνες πιστοί στην Ελλάδα, στις ρίζες μας, στον εαυτό μας τον ίδιο».

τα, μαυσωλεία κι επιτύμβιες πλάκες, με κάθε λογής ενθυμήματα μιας τιμημένης ζωής που φωτίζει για πάντα το δρόμο του χρέους. Τέτοιων εκλεκτών της φυλής το μνημόσυνο σήμερα, το μαυσωλείο προσκύνημα.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

Η θυσία του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και των άλλων Μητροπολιτών και μαρτύρων, κληρικών, λαϊκών και προκρίτων, όλων των άλλων χιλιάδων θυμάτων του αιμοσταγούς κι ανελέητου Τούρκου που αχόρταγα τότε για έξι ολόκληρους μήνες σ' όλη την Κύπρο έσφαζε, λεηλατούσε, ατίμαζε, βασάνιζε, ξεσπίτιωνε τους Ρωμιούς απ' τα σπίτια τους γιομίζοντας τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής με δούλους Κυπρίου, είναι μια θυσία που κατακυρώθηκε στις δέλτους της Ελληνικής ιστορίας ως ένα ακόμα αδιάψευστο τεκμήριο της ενότητας του Ελληνισμού και της κοινής μοίρας του έθνους.

Η Κύπρος ήταν και ένιωθε, όπως πάντα, έτσι και τότε σαν α ξεχώριστο κι αναπόσπαστο τμήμα του ευρύτερου Ελληνισμού και δεν έμεινε αδρανής και

αμέτοχη στη μεγάλη εξέγερση για αποτίναξη του τουρκικού ζυγού.

Και κάτω από συνθήκες σκληρής τυραννίας κι απομονωμένη ακόμα ενέπνεε φόβο στον Τούρκο και βρήκε τον τρόπο να δώσει το παρόν της με αγωνιστές σε πεδία της μάχης στην κυρίως Ελλάδα, να ενισχύσει με άλλα έμπρακτα μέσα τον αγώνα, έδωσε τον όρκο της Φιλικής Εταιρείας, αφουγκράστηκε από κοντά τα μηνύματα του μπουρλοτιέρη Κανάρη, διακήρυξε με φλογερούς ρασοφόρους και άλλους τα δίκαια των σκλαβωμένων και επαναστατημένων Ελλήνων, συνέβαλε αποφασιστικά στην προπαρασκευή του διαφωτισμού και την πνευματική αφύπνιση του έθνους, έζησε με συγκλονισμό ψυχής τις αγωνίες και τα μαρτύρια του Ελληνισμού, τον απαγχονισμό του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε΄, τις απάνθρωπες σφαγές εκατοντάδων χιλιάδων της Χίου και των άλλων νησιών, τις εκατόμβες αιμάτων και τα ολοκαυτώματα, και χάλκευσε τη θέληση και την πίστη του για ανάσταση με τους χυμούς της Ελληνικής ιστορίας, με τα λάβαρα και τα κατορθώματα των αγωνιστών, το παράδειγμα αυτών που το είχαν πάρει απόφαση ή να ζήσουν ελεύθεροι ή να πεθάνουν τιμώντας του Έλληνα τ' όνομα.

Τέτοιες εθνικές, πανελλήνιες διαστάσεις έχει ηθυσία αυτών που μνημονεύουμε σήμερα, έμπνευσμένη από το όραμα μιας Ελλάδας ελεύθερης που δεν ξεχωρίζει τους Έλληνες, όπου κι αν ζουν, κάτω από όποιες συνθήκες, με κοινούς τους εχθρούς, κοινή και τη μοίρα, ίδιο το χρέος όπου κινδυνεύει το έθνος.

Ο εθνομάρτυρας Κυπριανός δέχτηκε θεληματικά τη θυσία σαν Έλληνας ως μια πράξη αυτοσεβασμού και τιμής για τον ίδιο, για το λαό του ολόκληρο σαν Εθνάρχης υπεύθυνος, αλλά και για όλο το έθνος, τη φυλή των Ελλήνων σε διαχρονικές προεκτάσεις. Από δω αντλεί την αξία της η μεγάλη θυσία του, από δω πηγάζει η σημασία του παραδείγματος του για μας, από δω απορρέουν ολωνών οι ευθύνες βαρειές, λαού κι ηγεσίας σε Πανελλήνια κλίμακα.

Οι ηγέτες δεν είναι άτομα. Κι οι πραγματικοί ηγέτες δεν ανήκουν στον εαυτό τους. Ανήκουν στο έθνος. Είναι εκφραστές της γνήσιας θέλησης και των οραματισμών του λαού τους, είναι διεργμηνευτές της εθνικής τους παράδοσης, διεκδικητές του δικαίου και μαχητές της ελευθερίας ως την ύστερη πνοή τους. Είναι προ παντός καθοδηγητές του λαού, εμπνευσμένοι από το παρελθόν για τη δημιουργία του μέλλοντος με την καταξίωση των θυσιών της φυλής και των αγώνων του έθνους. Οι ηγέτες είναι από τη μοίρα ταγμένοι να φυλάγουν Ελληνικές Θερμοπύλες με «ανοικτά πάντα κι άγρυπνα τα μάτια της ψυχής τους» από κάθε λογής Εφιάλτες, δικούς μας και ξένους, με όποιο μανδύα ντυμένους.

Οι άξιοι ηγέτες είναι ρυθμιστές της τύχης του λαού και της μοίρας του έθνους, είναι πρωτίστως δημιουργοί του εμπρέποντος ήθους και του ψυχικού εξοπλισμού του αγωνιζομένου λαού τους. Γίνονται έτσι σύμβολα αμετακίνητα ψηλά στο εθνικό μας στερέωμα, πόλοι ενότητας κάτω από τα εθνικά μας

λάβαρα μόνο, που τα καθαγιάσαν με το αίμα της θυσίας τους οι πρόμαχοι της ελευθερίας της πατρίδας μας. Αν ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός έγινε δημιουργός μιας εθνικής επετείου και απέβη ο ίδιος σύμβολο είναι γιατί μπόρεσε να συζεύξει την ελληνική αρετή και τη χριστιανική αυταπάρνηση σε μια πράξη τιμής και γοήτρου για να ζησει η Ρωμιοσύνη αλώβητη μέσα στο χρόνο.

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΗΓΕΤΗΣ

Η οφειλή μας μεγάλη. Τους λαούς τους εμπνέουν οι μεγάλες μορφές και τους ενώνουν τα σύμβολα. Χωρίς σύμβολα, χωρίς ήρωες, δίχως μάρτυρες και νεκρούς που να έχουν προασπίσει επάλξεις, να έχουν πέσει με τιμή στο πεδίο της μάχης γι' αυτό που πιστεύουν, λαοί δε στεριώνουν. Αφανίζονται.

Αν αποφύγαμε τον αφανισμό μας ως τώρα, αν υπάρχουμε ακόμα ως Έλληνες Κύπριοι, το οφείλουμε στο ότι ταυτίζαμε πάντα τον εαυτό μας με τα σύμβολα του Ελληνισμού, τιμούσαμε τους δημιουργούς της ιστορικής μας παράδοσης. Με αυτή την παράδοση αντισταθήκαμε ως φυλή για αιώνες στον Τούρκο, όπως πριν και σε άλλους, με αυτήν εξουδετερώσαμε τα δόλια σχέδια του Βρετανικού για αφελληνισμό του λαού μας, με την ίδια Ελληνική μας παράδοση δημιουργήσαμε ως λαός κι ηγεσία το μεγάλο έπος του '55.

Αν οι ιστορικές συγκυρίες, οι σκοπιμότητες των ισχυρών ή οποιοδήποτε άλλοι παράγοντες δεν επέτρεψαν να φτάσουμε σ' αυτό που ήταν το δίκιο, την

Ένωση, που ήταν ο στόχος μας και ο νόμιμος πόθος μας, παραμείναμε πάντως ως Έλληνες πιστοί στην Ελλάδα, στις ρίζες μας, στον εαυτό μας τον ίδιο, αντιπαλαίοντας με δόλιους εχθρούς και άσπονδους φίλους, μέσα από συκοφαντίες, πλεκτάνες, ύπουλα σχέδια, παρανομίες και κάθε λογής άλλα αθέμιτα μέσα, από δολιοφθορείς της εθνικής μας ενότητας, της ελληνικής μας ταυτότητας και της κρατικής μας υπόστασης που ήταν, υπό τις περιστάσεις, το μόνο μας όπλο, η μόνη μας έπαλξη και η μόνη εγγύηση.

Ένας μάρτυρας Ηγέτης, ο Εθνάρχης Μακάριος, μια μεγάλη Ελληνική φυσιογνωμία που αναμόχλευσε την ψυχή των Κυπρίων με το πνεύμα της Ελληνικής αρετής και της Χριστιανικής πίστης, ήταν το μεγάλο εμπόδιο στα δόλια σχέδια του Τούρκου και των συνεργών του, κι έπρεπε γι' αυτό να αφανιστεί. Και το έγκλημα έγινε. Οι κερκόπορτες άνοιξαν. Και τις άνοιξαν Έλληνες, που δεν εκπροσωπούν την Ελλάδα, που την κρατούσαν αλυσοδεμένη κι αυτήν. **Δεκαπέντε του Ιούλη, αποφράδα ημέρα της Κυπριακής και Ελληνικής ιστορίας. Έλληνες νεκροί από Ελλήνων τα χέρια.**

Σήμερα που τελούμε το μνημόσυνο ενός Εθνομάρτυρα της Παλιγγενεσίας με εθνική περηφάνεια αποτελεί για μας την πιο τραγική συγκυρία το ότι τελούμε μαζί κι ένα άλλο μνημόσυνο, μνημόσυνο φρίκης, εθνικής καταισχύνης, της πιο μεγάλης προδοσίας που διαπράχθηκε ποτέ από Έλληνες, τα Ελλημόφωνα όργανα της ολιγάριθμης ξενοκίνη-

της Χούντας. Τελούμε το μνημόσυνο υπερασπιστών της δημοκρατίας, προμάχων της ελευθερίας και της πατρίδας, σθεναρών υποστηρικτών της νομιμότητας και της τάξης εναντίον διεστραμμένων εγκληματιών, που, ντυμένοι το μανδύα του υπερπατριώτη, εξαγόρασαν συνειδήσεις, παραπλάνησαν αγνούς πατριώτες, διάβρωσαν και εξάρθρωσαν την κρατική μηχανή, όπλισαν Έλληνες εναντίον Έλλήνων για να φέρουν συνειδητά τον Τούρκο στην Κύπρο να εφαρμόσουν την επαισχυντή θεωρία των μητέρων πατρίδων της συμφωνίας του Έβρου, παραγνωρίζοντας τα ιστορικά δεδομένα μιας υπετρισχιλιετούς Ελληνικής παρουσίας στην Κύπρο και ταυτίζοντας τα κατάλοιπα ενός τυράννου κατακτητή με τον γηγενή Ελληνισμό μιας Ελληνικώτατης Κύπρου.

Τιμούμε τους γνήσιους εκφραστές του αγωνιστικού πνεύματος που είχαν εμπνεύσει στο λαό του ένας Μακάριος, ανυποχώρητος μαχητής και ο ίδιος, που πάλαισε μέσα από Συμπληγάδες, Σκύλλες και Χάρυβδες, με σατανικές δυνάμεις που απεργάζονταν τον όλεθρο της Κύπρου, χωρίς να ενδώσει. Τιμούμε αγνούς πατριώτες και ακέραιους Έλληνες, εμποτισμένους με το πνεύμα της δημοκρατίας και των Ελληνικών αξιών της ζωής, αυτούς που στο προσκλητήριο της αντίστασης που απηύθυνε ο **Μεγάλος Ηγέτης** είχαν ήδη απαντήσει «παρών», οπλισμένοι με το ψυχικό σθένος του Έλληνα. Τιμούμε αγνούς ιδεολόγους που έδωσαν σάρκα και οστά στον τύπο του αξιοπρεπούς και ολοκληρωμένου ανθρώπου, όπως τον ήθελε και

τον ενσάρκωνε ο Μακάριος, πάνω στα μέτρα της Ελληνικής αρετής, με την προσφορά του Εγώ για το σύνολο, για την ανανέωση της παράδοσης με το πειστικό παράδειγμα της προσωπικής του θυσίας.

Τιμούμε πάνω απ' όλα αυτούς που στάθηκαν αντιμέτωποι στους προπομπούς των Τούρκων, αυτούς που θωράκισαν με όσα λιγοστά μέσα διέθεταν και με τα γυμνά τους τα στήθη το ιδεολογικό οικοδόμημα και τον ίδιο τον μεγάλο Ηγέτη Μακάριο, που τον ήθελαν εκείνοι νεκρό για να θάψουν για πάντα μαζί του την Κύπρο. Οι τάφοι τους τώρα είναι για μας το προσκύνημα. Και τη μνήμη τους θα τη συνοδεύει για πάντα η ευγνωμοσύνη της Κύπρου και όλου του έθνους. Ο χαμός τους μεγάλος. Μα πιο μεγάλος ακόμα ο πόνος για τη χαμένη πατρίδα μας, αυτήν που προάσπισαν. Οι σταυροί των νεκρών αδερφών μας στα Κυπριακά κοιμητήρια είναι σταυροί πάνω στους οποίους σταυρώθηκε η Κύπρος ολόκληρη με τα καρφιά καρφωμένα στο κορμί της από αυτούς που πρόσβαλαν του Έλληνα τ' όνομα και που θα τους συνοδεύει γι' αυτό και για πάντα η κατάρα του έθνους.

Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΩΝ

Η Ελληνική Κύπρος σταυρωμένη ακόμα για 23 φέτος χρόνια, με το δήμιο Τούρκο να κραδαίνει απειλητικά τα ακονισμένα σπαθιά του, με αισθητά υποτονισμένη την ως τώρα αγωνιστική γραμμή της ηγεσίας του έθνους, με συγκλονιστική την αγωνία για μας και με δίχως ίχνος φωτός να ξεδιαλύνει τα πυκνά σκόπη

στα βάθη. Η μοίρα της Κύπρου είναι, ωστόσο, αυτή τη φορά, και για πρώτη ίσως φορά μέσα σε τόσους αιώνες, η αδυσώπητη μοίρα του έθνους. Η ανάγκη αδήριτη για ιστορικές αποφάσεις. **Αν δεν δώσει η Ελλάδα τη μάχη της τιμής των Πανελλήνων στην Κύπρο, κι αν αφήσει τον εδώ Ελληνισμό να χαθεί από οποιοδήποτε λόγο, θ' αναγκαστεί τότε να δώσει αυτή τη μάχη αργότερα κάπου αλλού μ' ένα πιο ισχυρό και θρασύτερο Τούρκο και με την Κύπρο οριστικά πια χαμένη προς Πανελλήνιο όνειδος.**

Δεν πρέπει να γίνει για δεύτερη τώρα φορά τέτοιο έγκλημα σε βάρος της Κύπρου. Δε μπορεί με την εγκατάλειψη της αυτή τη φορά να γίνει για την Ελλάδα η Κύπρος Κερκόπορτα για χαμένες πατρίδες άλλων Ελλήνων που θα τουρκέψουν μετά από μας. Όσοι χλευάζουν μιλώντας για παλληκαρισμούς εποχών που έχουν περάσει, κι όσοι μας παραπέμπουν σε άλλους λαούς για παράδειγμα, δεν έχουν νοιώσει ποτέ το νόημα της Ελληνικής ιστορίας κι ούτε από τους άλλους λαούς έχουν μάθει τι σημαίνει αγώνας με τα δικά σου τα λάβαρα, που πρέπει για τον Ελληνισμό να προστατεύουν όλο το έθνος με πρόμαχο την Ελλάδα την ίδια, και όχι συμπαραστάτη απλό και απλά φραστικό χωρίς αποτέλεσμα. Δε χρειαζόμαστε από ξένους παράδειγμα, όσο άξιο και νάναι. Μας είναι αρκετό το ότι είμαστε Έλληνες και τιμούμε σήμερα τη μνήμη Ελλήνων που τίμησαν τα Ελληνικά της ελευθερίας τα λάβαρα για τη σωτηρία της φυλής και του έθνους, αντλώντας κι αυτοί, όπως κι εμείς, το παρά-

δειγμα από την ακένωτη πηγή της Ελληνικής ιστορικής παράδοσης.

Για μας η Ελλάδα μια και μόνη: η Ελλάδα των πανανθρώπινων ιδανικών και των αξιών της ζωής, αυτή που μας γέννησε, που αγωνίστηκε αιματηρά μες στους αιώνες, που είναι το μεγάλο μας καύχημα, το παράδειγμα για όλο τον κόσμο σε αγώνες τιμής. Αυτή την Ελλάδα δεν την ταυτίζουμε ούτε με χούντες ούτε με οποιουδήποτε άλλους που προσβλέπουν αλλού για παράδειγμα. Ο Ελληνισμός είναι αυτάρκης με τη δική του παράδοση, ο Ελληνισμός είναι ενιαίος και οι Μητέρες δεν κάνουν στα παιδιά διακρίσεις. Τα μνημόσυνα που τελούμε αυτή τη στιγμή είναι μνημόσυνα εθνικής αυτογνωσίας. Η ιστορία της Κύπρου αλληλένδετη μ' αυτή της Ελλάδας κι η μοίρα της Ελλάδας αλληλένδετη τώρα με τη μοίρα της Κύπρου. Σε παλαιούς και πρόσφατους χρόνους Έλληνες αδερφοί και Κύπριοι Έλληνες αδερφωμένοι στη θυσία σε πεδία μαχών στην Ελλάδα και εδώ πότισαν τη γη των πατέρων μας στην Ελλάδα κι εδώ με το αίμα τους. Αυτό αναμένουμε σήμερα. Ο Βωμός της πατρίδας αναδίνει στην Κύπρο καπνούς.

Η Κύπρος ο μεγάλος Βωμός της Ελλάδας. Θα πρέπει να γίνει όλη, αν χρειαστεί, ένας πανελλήνιος τύμβος για την τιμή της φυλής μας, αν το επιβάλει ο Τούρκος. Κι αν πάρουμε τέτοια απόφαση η Κύπρος θα ζήσει ελεύθερη για προσκύνημα για όλους τους Έλληνες που βλέπουν τον Ελληνισμό ενιαίο. Αυτό είναι, πιστεύω, το μήνυμα των δυο μνημοσύνων για τον Ελληνισμό και για ηγέ-